

HIPOLIT KOZIOŁ 1907-1987

Ur. 14 maja we wsi Kalinowice Ordynackie k. Zamościa. Syn Józefa, murarza i Marianny z Gwiazdowskich. Szkołę powszechną (czteroklasową) ukończył w Kalinowicach, a następnie uczęszczał do gimnazjum w Zamościu. Będąc w klasie czwartej, przeniósł się do Seminarium Nauczycielskiego Męskiego w Szczebrzeszynie. Po ukończeniu seminarium w 1928 rozpoczął pracę w szkołach powszechnych powiatu biłgorajskiego: Komodziance, Rakówce, Łukowej. W 1935 ukończył Państwowy Wyższy Kurs Nauczycielski w Warszawie w grupie humanistycznej. 1 września 1937 przeniósł się do szkoły powszechnej w Ruszowie w powiecie zamojskim, której był kierownikiem. Tutaj zastał go wybuch II wojny światowej. Pozbawiony pracy z chwilą wysiedlenia Ruszowa, przeniósł się do Krzeszowa w powiecie biłgorajskim, gdzie powierzono mu kierownictwo Spółdzielni Spożywców. W okresie okupacji niemieckiej wchodził w skład Tajnej Organizacji Nauczycielskiej. Brał udział w tajnym nauczaniu w zakresie szkoły średniej i powszechnej w powiecie biłgorajskim. Od września 1944 pracował w szkołach powszechnych Zamościa.

Pracę archiwisty podjął 1 sierpnia 1950. Był organizatorem i kierownikiem Powiatowego Archiwum Państwowego przez 10 lat. Utrzymanie licznej rodziny, troska o wychowanie i wykształcenie dzieci wymagało podejmowanie dodatkowych zajęć. Stąd jego jednoczesna praca w szkole powszechnej dla pracujących. W archiwum zabezpieczył, przejął i opracował wiele cennych zespołów mających istotne znaczenie dla historii tego regionu, m.in.: Akta miasta Zamościa (1810-1939), instytucji kredytowych, spółdzielczych, zakładów przemysłowych, szkół i gimnazjów z okresu międzywojennego, a także akta powiatowych komitetów opiekuńczych (z okresu wojny) oraz starostwa powiatowego i powiatowej rady narodowej (lata powojenne). Penetrował teren w poszukiwaniu akt podworskich. Przejął znaczną część akt Ordynacji Zamojskiej i fragmenty akt urzędu okresu zaborów; prowadził na szeroką skalę akcję popularyzacyjną. Organizował konferencje archiwalne na temat znaczenia zbiorów i ich zabezpieczenia. Przygotował wystawy archiwalne: „Zamość i Zamojszczyzna w dokumencie 1567-1944 (czerwiec 1957); „Krasnystaw dawniej i dziś w świetle dokumentów archiwalnych” (wrzesień 1958); „Dzieje Zamojszczyzny w afiszach, ulotkach, ogłoszeniach i odezwach” (sierpień 1960).

W 1961 H. Kozioł przeniósł się (na krótko) do Oryszewa pow. Grodzisk Mazowiecki, podejmując pracę w zakładzie poprawczym. Stamtąd wrócił do Zamościa, pracując już tylko jako nauczyciel – do czasu przejścia na emeryturę 1 września 1969. Jako nauczyciel kontraktowy pozostawał w szkole nr 2 do końca sierpnia 1974.

Udział w życiu społecznym w środowisku wiejskim w ZMW „Wici”. Po wyzwoleniu związany był z PSL. Od 1944 był radnym miejskim. Organizował, wspólnie z innymi, oddział powiatowy ZNP (w latach 1945-47 pełnił funkcję prezesa). Do działalności związkowej powrócił w październiku 1956. Był w gronie inicjatorów tworzonego w 1957 Koła Miłośników Zamościa i Zamojszczyzny, które nie doczekało się prawnej rejestracji.

Jako początkujący nauczyciel na łamach pisma nauczycielskiego „Głos Zamojszczyzny” poruszał, obok tematyki społeczno-oświatowej, bolączki życia szkolnego. Był autorem artykułów o treści historycznej, które ukazywały się w prasie codziennej i periodykach, m.in. *Prawda o „Hołdzie Pruskim” w Zamościu* („Sztandar Ludu”, 1959, nr 218), *W dwudziestą piątą rocznicę strajku nauczycielskiego w 1937 r.* („Nauczyciel Szkoła Środowisko” Biuletyn Wyd. Pedagog. ZNP, 1962, nr 1), *Zamojszczyzna oskarża* („Sztandar Ludu” nr 127-129, 1963), *W pięćdziesiątą rocznicę założenia Seminarium Nauczycielskiego w Zamościu* („Sztandar Ludu”, nr 268, 1966), *Sylwetki działaczy ZNP w Zamościu* („Ognisko Nauczycielskie Męskie” 1969, nr 3), *Państwowe Seminarium Nauczycielskie Męskie im. Zamoyskich w latach 1927-1934* [w:] *Zakłady kształcenia Nauczycieli w Szczebrzeszynie i ich wychowankowie* (Lublin 1975). Pozostawił kilka prac w maszynopisie dotyczących historii oddziału zamojskiego ZNP i ludzi z nim związanych oraz monografię rodzinnej wsi Kalinowice.

Za działalność zawodową i społeczną był odznaczony brązowym medalem „Za długoletnią służbę” (1938), Złotą odznaką Związkową (1956), Złotym Krzyżem Zasługi (1956), Odznaką 1000-lecia Państwa Polskiego (1966), medalem „Zasłużony dla Zamojszczyzny”, medalem KEN, medalem „Zasłużony Nauczyciel PRL” (1979), Krzyżem Kawalerskim Orderu Odrodzenia Polski (1972) i Krzyżem Oficerskim Orderu Odrodzenia Polski (1985).

Żonaty od 1929 z Czesławą Kargol, nauczycielką. Miał ośmioro dzieci: Danutę Zofię (ur. 1930), Urszulę Kazimierę (ur. 1931), Zbigniewa Grzegorza (ur. 1938), Lecha Józefa (ur. 1939), Stanisława Tomasza (ur. 1943), Jadwigę (ur. 1947), Andrzeja Henryka (ur. 1949), Elżbietę (ur. 1959). Jego córka Urszula Kozioł jest znaną współczesną poetką i pisarką.

Zmarł w Zamościu 12 maja 1987 r., pochowany na miejscowym cmentarzu Parafialnym.

Źródła: AP w Zamościu – akta osobowe H.K.; Sprawozdanie z działalności PAP Zamość; I Liceum i Gimnazjum im. J. Zamoyskiego w Zamościu; Koło Miłośników Zamościa i Zamojszczyzny; AP w Lublinie – akta osobowe; informacje uzyskane od żony H.K.

Literatura: J. Doroszewski *Szkolnictwo na Zamojszczyźnie w latach okupacji hitlerowskiej 1939-1945*, „Rocznik Zamojski”, t. 1, Zamość 1984, s. 164-169; *Skład osobowy kierownictwa tajnej oświaty w czasie okupacji hitlerowskiej 1939-1945*, wstęp i opr. T. Szczechura, „Przegląd Historyczno-Oświatowy”, 1975, nr 4, s. 561-564; „Tygodnik Zamojski” z 22 V 1987, nr 21 (nekrolog).

Gertruda Sowińska

